

JEAN DES CARS

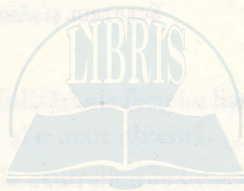
SCEPTRUL ȘI SÂNGELE

REGI ȘI REGINE ÎN TUMULTUL CELOR DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE

Traducere din franceză
de Irina Negrea

TREI

Cuprins

<i>Cuvânt-înainte</i>	15
1. Anii periculoși (1908–1914)	19
Văduv de zece ani, Franz Joseph este în continuare iubit și respectat . . .	19
Lovituri de teatru: Austro-Ungaria anexează Bosnia-Herțegovina... și Ferdinand I devine țarul bulgarilor!	21
Regele Petru I al Serbiei este furios: Viena îi gătuie țara!	24
Măritându-și ficele, prințul Muntenegrului este „socrul Europei“	25
Eduard al VII-lea, căruia îi plac franțuzaicele, făurește „Antanta Cordială“	27
Regele Angliei descoperă duplicitatea împăratului habsburgic	28
Complexat fizic, kaizerul are tot mai multe apariții spectaculare	30
O serată veselă în onoarea lui Wilhelm al II-lea se transformă în dramă . .	31
Soția kaizerului este îngrozită de haremul sultanului	33
Victor Emanuel al III-lea este mic de stat, dar cu o ambiție imensă	35
1911. Stupoare: regele Italiei intră în război contra Imperiului Otoman	36
Noul rege al Marii Britanii voia să fie ofițer de marină	39
1912: regele Muntenegrului declanșează Primul Război Balcanic	41
În Rusia, Nicolae al II-lea celebrează dinastia Romanovilor într-un entuziasm înșelător	43
În Grecia, suveranul, erou al Războiului Balcanic, este victima modestiei sale	44
1913: țarul bulgarilor își trădează foștii aliați... și este învins!	45
Carol I al României, un german auster, are o soție excentrică	47

Carmen Sylva confundă țăranii cu niște cirezi de vaci!	49
Scandal la București: regina este exilată la Veneția cu doamna ei de onoare!	50
În timpul răscoalei din 1907, regele României obține calmul în țară și o serie de reforme	53
1913: Carol I, foarte bolnav, suferă, dar domnește cu dârzenie	55
Uită, sălbatică, neștiută, Albania independentă își așteaptă prințul	57
Prințul Albaniei dezamăgește populațiile și deranjează pe toată lumea . . .	58
2. Sarajevo între pace și război (28 iunie–28 iulie 1914)	61
Franz Ferdinand, un arhiduce tuberculos, rebel și neiubit	62
Franz Ferdinand o iubește pe Sofia: nu vrea să se însoare decât cu ea! Și nu cedează...	64
În Boemia, un mariaj din dragoste este boicotat de familia imperială . . .	67
Sfidându-l pe împărat, arhiducele devine și un opozant politic	69
Berlin, 24 mai 1913: ultima întâlnire de familie a monarhiilor	72
Țarul ar vrea să-și mărite una dintre fiice cu prințul României	74
12–13 iunie 1914: Franz Ferdinand îl primește pe Wilhelm al II-lea la Konopiště	76
Încă din mai 1914, Franz Ferdinand știe deja că va fi asasinat...	80
Sarajevo, 28 iunie 1914: dragostea este prima victimă a ucigașului	83
Stupefiat, Imperiul este înspăimântat: va supraviețui oare Franz Joseph?	87
Europa se întreabă: este Serbia adevărata și singura vinovată?	89
Suveranii au opinii diferite, în privința întrebării dacă un conflict ar putea rămâne doar regional	90
Rusia, 16 iulie: Nicolae al II-lea îl primește pe Raymond Poincaré. Război sau pace?	93
23 iulie 1914: Franz Joseph adresează un ultimatum Serbiei	96
Din cauza lui Franz Joseph, Petru I al Serbiei iese din refugiul lui	99
Bad Ischl, Kaiservilla, 28 iulie 1914: Franz Joseph în fața istoriei	101
3. Aliate? Vräjmașe? Neutre? Monarhiile în fața războiului (1914–1916)	103
28–31 iulie 1914: dueluri telegrafice între doi împărați	104
Palatul Buckingham, 1 august 1914, ora 1:30 noaptea: George al V-lea este trezit din somn!	107

Mobilizări ale forțelor armate, angajări în război, ezitări... și o mare absență.	109
De la neutralitățile benevole la neutralitățile silite.	112
Răspunsul lui Ferdinand I al Bulgariei, vulpoiul de la Sofia, se lasă așteptat.	114
O intrare în război neașteptată și, adesea, uitată: aceea a... Japoniei!	116
Albert I, viteazul rege al belgienilor, ține piept invaziei germane	118
Regina Elisabeta, infirmieră atestată, organizează spitale.	119
Guvernul fuge în Franța, suveranii rămân în Belgia	122
Regele Albaniei pleacă: Wilhelm de Wied era Wilhelm „din vid“!	124
Țarul Rusiei salvează Parisul în bătălia de pe Marna.	125
Țarul dă piept cu victorii și înfrângeri, împărăteasa devine infirmieră ...	127
Franz Joseph beneficiază de lealitatea popoarelor din imperiul său	129
Un împărat bătrân, un arhiduce prea tânăr, un rege al Serbiei înflăcărat.	130
Wilhelm al II-lea: un împărat fricos și depășit de evenimente	131
Regele Victor Emanuel al III-lea al Italiei renunță la neutralitate.	133
22 august 1915: Nicolae al II-lea preia comanda armatelor imperiale ruse	135
În Marea Britanie, George al V-lea și familia sa sunt în prima linie	136
Ferdinand al Bulgariei intră în război, Petru I al Serbiei este învins.	138
În Grecia, o luptă fără milă între rege și premierul său	140
Credincios Alianței franco-ruse, țarul trimite trupe în Franța.	141
1916: România, unde regina poetă se stinge din viață, intră în război. În sfârșit!	143
21 noiembrie 1916: despărțirea lui Franz Joseph de o lume care îi scapă de sub control	146
17 decembrie 1916: țarina este distrusă, Rasputin a fost ucis!	149
Budapesta, 30 decembrie 1916: insolita încoronare a lui Carol și a Zitei ...	151
4. Agonia imperiilor (1917–1918)	155
În misiune la Petrograd, prințul moștenitor al României pare lipsit de luciditate	156
3 martie 1917: la Petrograd, revoluția îl constrânge pe Nicolae al II-lea să abdice.	158
Nicolae al II-lea este obligat să abdice... de două ori! Și tot nu este de ajuns.	160

Care va fi soarta „cetățenilor Romanov“?	
Și care monarhie europeană îi va găzdui?	163
În Grecia, duelul dintre rege și premier	
începe să semene cu un roman-foileton!	166
1917, pacea separată: o mare idee deja lansată	
de cel mai mic dintre state, Muntenegru	167
22 martie: în apropiere de Viena, în toiul nopții,	
împăratul Carol își asumă un risc enorm	171
3 aprilie 1917: în apropiere de Frankfurt, Wilhelm al II-lea	
refuză pacea propusă de Carol	173
23 mai 1917: la Palatul Buckingham, George al V-lea	
este furios pe Wilhelm al II-lea	175
17 iulie 1917: regele Angliei își reneagă originea germană!	177
Vara 1917: în România, cuplul regal înfruntă	
un dușman și un aliat dezamăgitor	180
August 1917: din motive de siguranță, fostul țar	
și Romanovii sunt trimiși în Siberia	182
Sfârșitul anului 1917: după Caporetto, mânia	
lui Victor Emanuel al III-lea și zvâcnetul italienilor	184
Februarie 1918: doi regi pe frontul italian	
și prințesa Marie José în gondolă	185
Aprilie 1918: Romanovii sunt separați	
pentru a fi transferați într-un loc secret	186
Mai 1918: trandafirii Bosforului îi vor salva oare pe Carol și Zita?	188
Mai 1918: la București, curajoasa	
regină Maria preferă exilul capitulării	189
26 mai 1918: ofensivă germană în Champagne.	
Parisul la cheremul lui Wilhelm al II-lea?	190
Noaptea de 16 spre 17 iulie 1918:	
Romanovii sunt asasinați la Ekaterinburg	191
Scandal la Curtea României: prințul moștenitor	
dezertează pentru a se însura!	193
Campanie victorioasă a Armatei din Orient: regina Maria își ia revanșa . . .	194
Victor Emanuel al III-lea al Italiei, ajutat de trupele Aliaților,	
reporțează victoria de la Vittorio-Veneto	195
Lumea Habsburgilor se prăbușește: împăratul	
Carol I al Austriei renunță la coroană	196
Este anunțată abdicarea lui Wilhelm al II-lea, pe care el nu o acceptă	197
22 noiembrie 1918: suveranii belgieni revin triumfal la Bruxelles	199

5. De la iluziile de pace la un nou cataclism (1919–1939)	201
La Londra, George al V-lea este furios în sinea lui, din cauza ingratitudinii președintelui Wilson	202
Regii învingători nu sunt poftiți la pacea de la Versailles.	203
Regina României seduce Parisul și negociază în secret la Versailles.	205
Regina Maria a României nu e doar diplomată, ci și pețitoare.	208
Regele Alexandru I al Greciei a murit din cauza unei mușcăături de maimuță!	209
La Atena, veselie surprinzătoare pentru o restaurație regală... neașteptată	211
Soarta diferită a celor doi împărați detronați.	212
De două ori, Carol își pune toate speranțele în fidelitatea ungarilor	216
Republica Franceză recunoaște o femeie adoptată drept prințesă moștenitoare de Monaco.	217
Vara anului 1921: regii din vremea Războaielor Balcanice se sting din viață	219
La 33 de ani, Alexandru al Iugoslaviei devine cel mai tânăr rege din Europa	221
La Belgrad, în iunie 1922, o nuntă feerică, demnă de alte vremuri.	222
În Italia, Victor Emanuel al III-lea se confruntă cu criza de la Fiume.	224
1922: pentru a evita răscoala, regele îl numește șef al guvernului pe Benito Mussolini.	225
După război, George al V-lea este cuprins de remușcări: ar fi putut oare să-l salveze pe țar?	227
Suveranii și prinții își reiau călătoriile de agrement și... în scopuri diplomatice	229
În Grecia, regele George al II-lea este acuzat, pe nedrept, de greșelile tatălui său	231
Din cauza unei legături scandaloase, prințul moștenitor Carol al României este forțat să renunțe la drepturile lui dinastice.	233
Cine este enigmatică doamnă Lupescu, poreclită în străinătate „lupoanca din Carpați”?	236
Un nou scandal: Zizi Lambrino pretinde ca prințul Carol să îl recunoască pe fiul lor!	236
Lovitură de teatru la București: Carol, prințul expulzat, se întoarce. Trăiască Carol al II-lea!	238
8 iunie 1930: fostul prinț scandalos și proscris devine Carol al II-lea al României.	240

Ducele de Brabant și prințesa Astrid a Suediei se căsătoresc de două ori în șase zile.	241
15 septembrie 1928: Zogu I transformă Republica Albania în regat. ...	243
În 1929, regele Italiei recunoaște un nou stat: Cetatea Vaticanului	246
Ianuarie 1930: moștenitorul tronului Italiei se însoară cu prințesa Marie José a Belgiei	248
Octombrie 1930: căsătorit cu Giovanna de Savoia, regelui Bulgariei îi plac locomotivele!	248
1931: eveniment neașteptat în Spania, unde este proclamată Republica, iar Alfonso al XIII-lea se retrage.	250
1934. Teroare la Marsilia: regele Alexandru I al Iugoslaviei este asasinat!	255
1934–1935: Belgia este lovită de două tragedii îngrozitoare.	257
1935: excedați de Republica lor, grecii vor întoarce regelui... pe care îl alungaseră!	259
Mussolini cucerește Etiopia; prințesa Elisabeta a Angliei îl îmbărbătează pe negus.	261
Cucerirea Etiopiei accentuează rivalitatea dintre Victor Emanuel al III-lea și Mussolini	262
George al V-lea este îngrijorat: fiul și succesorul său la tron are o amantă periculoasă	264
1936: în mai puțin de un an, trei regi se succed pe tronul britanic!	267
Martie 1938: cea mai detestabilă persoană pentru Hitler este arhiducele Otto de Habsburg	270
Iugoslavia: moartea lui Alexandru I este urmată de o regență ambiguă	272
În România, regele Carol al II-lea nu mai are de ales și instaurează „dictatura regală“	273
În Bulgaria, Boris al III-lea merită aceeași poreclă ca tatăl lui: este și el tot un vulpoi șiret!	275
7 aprilie 1939: Mussolini îl imită pe Hitler, invadând Albania regelui Zogu	276
6. Ce monarhii vor supraviețui celui de-al doilea seism? (1939–1947)	279
Londra, 3 septembrie 1939: George al VI-lea și Elisabeta se consideră mobilizați	280
Cuplul regal britanic este ferm hotărât: viața trebuie să meargă înainte. ...	281
George al VI-lea este îngrijorat: niște spioni ar putea s-o răpească pe mama lui, regina Mary... ..	282

1939: campion de tenis, Gustav al V-lea practică și susținerea pașnică . . .	283
Război ciudat și la Monaco: prințul de Monaco, general francez, este pregătit...	284
Monarhii scandinavi sunt pioni esențiali pentru Hitler	285
Mai 1940: George al VI-lea apelează la un începător de... 66 de ani, Winston Churchill	287
În Belgia, decizia lui Leopold al III-lea împinge regatul în haos	289
În Luxemburg și în Țările de Jos, Charlotte și Wilhelmina dau dovadă de o energie suverană	290
Două suverane exilate lansează și ele „apelul de la Londra“	291
Italia intră în război, contrar opiniei regelui Victor Emanuel al III-lea . . .	292
1940: Palatul Buckingham este bombardat, cuplul regal întruchipează rezistența națională.	293
În România, din cauza „dictaturii regale“, Carol al II-lea pierde tronul . . .	296
Leopold al III-lea se întâlnește cu Hitler la Berchtesgaden: o stângăcie de neiertat!	298
Mihai al României, rege fără putere la 19 ani, ostatic al dictaturii	299
Trei campanii ale lui Mussolini, trei eșecuri: Libia, Etiopia și Grecia . . .	300
Iugoslavia fiind cucerită de Hitler, regele Petru al II-lea pleacă la Londra	301
Germania ocupă Grecia, regele George al II-lea pleacă la Londra... și el!	303
Doi suverani exilați, un pic dați uitării, mor în 1941: Alfonso al XIII-lea și Wilhelm al II-lea	304
Recăsătorindu-se, Leopold al III-lea, regele Belgiei, șochează profund opinia publică	305
Ducele de Kent, fratele lui George al VI-lea, este victima unui ciudat accident de hidroavion	306
George al VI-lea, un rege foarte politic, trece de la îndoială la euforia primelor victorii	309
În Italia, regele Victor Emanuel al III-lea îl arestează pe Mussolini! . . .	311
Hitler face o nouă victimă: regele Boris al III-lea al Bulgariei	314
George al VI-lea îi interzice lui Churchill să participe la debarcarea din Normandia, în 6 iunie 1944.	315
La Napoli, George al VI-lea ține neapărat să evite o întâlnire cu regele Italiei!	317
Regele Italiei își va păstra oare tronul?	318

8 mai 1945: la Londra, triumful lui George al VI-lea, al familiei sale și al lui Churchill	318
Glorioasa întoarcere a monarhilor care s-au împotrivit nazismului	320
Leopold al III-lea, regele care se înșelase, este deportat în Germania. . . .	321
După manifestații violente, Leopold al III-lea este constrâns să aleagă abdicarea	322
La Monaco, prințul moștenitor Rainier salvează onoarea principatului aflat sub ocupație străină	323
Iugoslavia, Bulgaria, România: pedepsirea monarhiilor balcanice	324
Umberto al II-lea și Marie José, sau sfârșitul regatului Italiei.	327
Grecia, ca de obicei, aclamă întoarcerea regelui ei!	328
<i>Concluzie. Monarhiile din secolul al XXI-lea:</i> o realitate și o nostalgie.	331
<i>Note</i>	337
<i>Indice</i>	351
<i>Cuvinte de mulțumire</i>	367

Anii periculoși (1908–1914)

La 78 de ani, în 1908, el este decanul monarhilor europeni. Franz Joseph domnește asupra imperiului Austriei începând din 1848 și este, de asemenea, rege al Ungariei, din 1867. Soția lui, celebra și imprevizibila Sisi, l-a ajutat mult să recucerească inimile maghiarilor și să facă din Budapesta egala diplomatică a Vienei. Cu țeasta de timpuriu pleșuvă și cu obrajii devorați de favoriți lungi, purtând mereu o uniformă strâns ajustată pe talie (monarhul se consideră un soldat și doarme pe un pat de campanie), împăratul-rege este foarte apreciat de milioanele de supuși răspândiți pe un imens teritoriu, de nouă ori mai mare decât Austria actuală, unde se vorbesc aproximativ cinci-sprezece limbi și unde o autentică toleranță permite să coabiteze cinci religii, în culțele lor, dar și în conștiințe.

*Văduv de zece ani, Franz Joseph
este în continuare iubit și respectat*

Viața personală a lui Franz Joseph a fost marcată de trei drame. În 1867, fratele său Maximilian, efemer împărat al Mexicului, a fost împușcat de revoluționarul Juarez, la Querétaro. Apoi, în zorii zilei de 30 ianuarie 1889, moartea, enigmatică și considerată scandalosă, a singurului fiu pe care i l-a dat Sisi, arhiducele moștenitor Rudolf, al cărui trup neînsuflețit a fost descoperit în pavilionul de vânătoare de la Mayerling, a alimentat supoziții și teorii contradictorii, la care părinții, copleșiți de durere, n-au reacționat decât prin tăcere.

O tăcere surprinzătoare. În fine, în 10 septembrie 1898, asasinarea la Geneva a împărătesei-regine Elisabeta (Erzsébet, în Ungaria) l-a cufundat pe suveran într-o amărăciune inconsolabilă. Anarhistul care a ucis-o pe Sisi pe cheiul Mont Blanc — o victimă celebră, aleasă la întâmplare — a amplificat mitul acestei frumuseți neîmblânzite, capricioase, dar vizionare. Drama, care a răvășit Europa, l-a lăsat pe Franz Joseph în fața unei solitudini oficiale, încremenit în simțul datoriei și căinându-se în sinea lui: „De nimic nu voi fi fost cruțat.“ Și totuși, își sacrificase mulțumirea sufletească, asigurând-o pe eterna călătoare: „Prefer să te știu fericită departe de mine, decât nefericită lângă mine...“ Sisi, soție prea absentă și foarte criticată din acest motiv, ajunsese să admită că soțul ei avea nevoie de consolări. O și alesese, într-un fel, pe aceea care avea s-o înlocuiască pe lângă soțul ei, talentata actriță Katharina Schratt — deși natura exactă a acestei relații nu a fost niciodată stabilită cu adevărat. Când această glorie a Burgtheater (echivalentul Comediei Franceze) a amenințat, în 1900, că nu se va mai vedea cu el, Franz Joseph a fost distrus la gândul de a se trezi și mai singur. Actrița era la o cotitură din carieră și din viața ei de femeie. Capriciile ei, pretențiile ei profesionale deja imposibil de satisfăcut nu i-au ameliorat reputația la curte. Chiar dacă nu i s-a reproșat prietenia intimă cu suveranul, care trecuse prin atâtea grele încercări în viață, s-a considerat totuși că această femeie de rând, făcând pe confidenta indispensabilă, nu-și juca tocmai bine rolul. Mai grav, arhiducesa Marie Valerie, ultima fiică a lui Franz Joseph cu Sisi (pe care aceasta o numea „singurul meu copil“, fiindcă putuse să o crească personal), nu prea o apreciază pe doamna Schratt, temându-se că din disperare tatăl ei s-ar putea recăsători cu ea. De fapt, pe vremea când trăia împărăteasa, relațiile erau, oricât ar părea de ciudat, mai clare și mai simple în ambiguitatea lor demnă de o piesă vieneză de Arthur Schnitzler. Dacă, pe timpul când trăia Sisi, trioul liniștea spiritele, duoul care a urmat îngrijora familia imperială. Oricum, după un an, Katharina revenise în inima bătrânului monarh, un pic mai împlinită la trup. Cel puțin, ea nu ținea regimul nebunesc al lui Sisi care friza anorexia!

Împăratul rămâne foarte iubit — nu și de slavi, însă —, fiindcă este un om demn și curajos. Întâiul birocrat al imperiului său, categoric lipsit de geniu, dar muncitor și disciplinat, se trezește dimineața la ora 4:30, pentru a studia dosarele. În ciuda greșelilor și a eșecurilor sale, Franz Joseph întru-chipează un model al grandorii. Și, cum s-a întâmplat adesea, nenorocirile lui familiale i-au amplificat popularitatea. Știe, la fel ca miniștrii săi, că atașamentul față de persoana lui este un factor de coeziune într-un imperiu multinațional. Fiindcă preferă trăsurile cu cai automobilelor, lumea îl

consideră ostil progresului, dar nu este adevărat: nu numai că a acceptat să îi fie înregistrată vocea pe cilindrul de ceară al unui fonograf cu pâlnie, dar a și donat terenul necesar pentru a se putea construi, în centrul Vienei, clădirea Secession, faimoasa „varză aurită” pe care Gustav Klimt a imaginat-o drept simbol al curentului Art Nouveau la confluența dintre veacuri. Chiar dacă acest curent, care reunește artiști prodigioși, nu este pe gustul împăratului, Franz Joseph nu l-a interzis și nici nu l-a combătut. L-a îngăduit... trăgând draperiile unei încăperi din palatul Hofburg, dacă nu voia să vadă un exemplu al esteticii urbane revoluționare, mai exact clădirea Casei de Economii proiectată de Adolf Loos, a cărei geometrie simplă înfruntă arhitectura încărcată a palatului imperial.

Viața politică a împăratului a fost întunecată de două eșecuri usturătoare: pierderea provinciilor Lombardia și Veneto după înfrângerile de la Magenta și Solferino în 1859, contra trupelor lui Napoleon al III-lea, apoi umiliința de la Sadova, în 1866, care a pecetluit superioritatea militară a Prusiei. De atunci, dubla monarhie austro-ungară, instituită în 1867, și-a deplasat ambițiile spre regiunile dunărene și sudul Balcanilor. O modalitate de a extinde Ungaria. Suveranul se gândește să răspundă revendicărilor naționalităților negermanofone din imperiul său. Congresul de la Berlin (13 iunie-13 iulie 1878) i-a acordat lui Franz Joseph un mandat de administrare a provinciei otomane Bosnia-Herțegovina, ceea ce i-a displicut profund țarului Rusiei, Aleksandru al II-lea, care se consideră ocrotitorul slavilor din sud, în special al sârbilor ortodocși, și dorește să își mențină influența în regiune. Deși opuși, împăratul și țarul vizează același obiectiv: eliminarea turcilor din Balcani.

Lovituri de teatru: Austro-Ungaria anexează Bosnia-Herțegovina... și Ferdinand I devine țarul bulgarilor!

La începutul lunii octombrie 1908, la Budapesta, Franz Joseph are o întrevedere amicală și secretă cu prințul Ferdinand I al Bulgariei. Un personaj straniu. Născut la Viena, având acum 47 de ani, acesta este, după tată, un Saxa-Coburg-Gotha din ramura catolică; mama lui fiind fiica regelui Franței, Ludovic Filip. Purtând prenumele de Clémentine, aceștia îi plăceau atât de mult intrigile (o trăsătură foarte frecventă la cei din familia Orléans), încât fusese poreclită în glumă „Clémentine de Medici”, ceea ce o amuza copios!

Dar, în realitate, își făcea griji pentru fiul ei cel mic, preferatul ei, care era prea timid și delicat, prea pasionat de botanică; îl alinta „Ferdy dragă” și îi căuta un tron, căci — nu avea ea nicio îndoială — merita din plin să domnească... Exact atunci, în anii 1880, Bulgaria trecea printr-o perioadă tulbure, pe drumul sinuos al unității, fiind hărțuită de revendicările rușilor și influențele turcești, de la conflicte teritoriale până la dispute religioase. Multipla Bulgarie era sfâșiată de diversitatea bulgarilor. Prințul german Alexandru de Battenberg dăduse greș și abdicase; din nou, bulgarii așteptau un stăpân. „Clémentine de Medici”, care dispunea de o formidabilă rețea de informatori, a intervenit și l-a propus pe fiul ei. Poate că nici nu i-a cerut părerea, dar oricum n-ar fi admis ca acesta să nu fie de acord. Triumful lui Clémentine a venit, așadar, în 7 iulie 1887, când Marea Adunare Națională a Bulgariei a ales candidatura lui Ferdinand, fiul ei rafinat, care în mod evident a sosit însoțit de mama sa. „Destul de urât din cauza unui nas prea proeminent, dar cu o splendidă presanță și moștenind superbii ochii albaștri luminoși ai familiei Orléans, Ferdinand avea 26 de ani în momentul când a urcat pe tronul Bulgariei. Inteligent, foarte cultivat, amator de parfumuri, de flori frumoase și, de asemenea, se spune, de băieți frumoși, prințul avea deja calitățile atribuite îndeobște unui împărat bizantin din perioada decadentă sau unui pașă oriental.”¹ Anglia și Austro-Ungaria au susținut candidatura sa, prințul Ferdinand are rude la mai multe curți regale din Europa. La Sofia, lumea este flatață și premierul Stambulov, fiu de hanțiu și fost seminarist, considerat în scurt timp drept un „Bismarck bulgar”, se bucură dinainte gândindu-se la „ceea ce aceste legături dinastice prestigioase puteau aduce țării lui prea noi într-o Europă prea veche”.²

Îi rămânea acum lui Clémentine să găsească o soție pentru fiul ei, ceea ce le putea închide gura răuvoitorilor, care pomeneau de posibila bisexualitate a prințului. Clémentine s-a priceput să șteargă toate urmele, fiind la fel de eficace în această misiune ca și în cea precedentă. Fiu docil, Ferdinand s-a însurat, în 1893, cu prințesa Maria Luiza de Bourbon-Parma, strănepoata ultimului rege al Franței și al Navarrei, Carol al X-lea, pe care Revoluția din 1830 îl izgonise de pe tron. O mamă Orléans, o nevastă Bourbon: prințul îi unea, în fine, pe monarhiștii francezi! Principatul bulgar, al cărui suveran avea sânge german, a devenit astfel cea mai franceză dintre dinastiile balcanice la răspântia secolului al XIX-lea și al XX-lea. Pioasa prințesă Maria Luiza, rămasă profund catolică și, de aceea, prea puțin bulgară, a avut patru copii în decurs de șase ani și a murit în 1899, la nașterea celei de-a doua fiice. Înainte de a fi desemnat la tronul Bulgariei, Ferdinand a fost permanent protejat de Viena și a servit chiar drept ofițer al Habsburgilor. De când se instalase la Sofia, nu primise consimțământul țarului rus Aleksandru al III-lea,

un colos a cărui putere de convingere era atât de mare, încât mai multe state europene manifestaseră același dispreț față de Ferdinand. Această ignorare fusese chiar la originea unui incident la Paris, când ducele d'Aumale, unchiul lui Ferdinand din partea mamei, nu îl salutase pe nepotul său când se întâlneau. Prințul Bulgariei se simțise ofensat. Ducele d'Aumale, în vârstă de peste 70 de ani, avea, desigur, vederea proastă, dar nu-i lipsea prezența de spirit. Nepotului său impertinent, i-a răspuns:

— Eu sunt ca Europa, nu te recunosc.³

Prințul Bulgariei, multă vreme disprețuit de vecinii lui încoronați, s-a reconciliat, în cele din urmă, cu Sankt-Petersburgul, grație unui gest pe care țarul Aleksandru al III-lea l-a apreciat: Ferdinand își botezase primul fiu, Boris, conform ritului ortodox, ceea ce era normal pentru o dinastie bulgară, mai ales aflată la început de drum. De atunci înainte, Ferdinand avea să cântărească avantajele pe care le ofereau susținerea din partea rușilor și, respectiv, din partea Austro-Ungariei. Chiar și cu riscul de a-și renega simpatiile. Și de a le trăda. De la această versatilitate, pe care Europa Centrală o observă cu neliniște, i se trage o nouă poreclă, lansată de verișoara lui vecină, prințesa moștenitoare Maria de România: „Foxy Ferdy“. Ferdinand I devine „vulpoiul din Balcani“. De acum înainte, va fi respectat. Acesta este triumful postum al mamei sale, cea mai avizată povățuitoare a lui, decedată la Viena cu un an în urmă și care fusese foarte populară prin inteligența și generozitatea ei. O Medici, dar și o Metternich.

Motivul pentru care Franz Joseph discută cu Ferdinand la Budapesta, la începutul lunii octombrie 1908, chiar dacă din motive personale nu are o părere prea bună despre el, este o știre alarmantă care a sosit de la Înalta Poartă. Acesta avea să fie unul dintre primele declanșatoare ale angrenajului infernal. S-a aflat că, la Constantinopol, în iulie, diverși intelectuali și ofițeri otomani, reuniți sub numele de „Junii Turci“, l-au obligat pe sângerosul sultan Abdul-Hamid al II-lea să restabilească libertatea de expresie și de întrunire, și urmau, negreșit, să îl constrângă să abdice. Se spunea că Junii Turci intenționau să organizeze alegeri în imperiu. Există riscul ca somnolenta tutelă otomană asupra Bosniei-Herțegovina să se trezească, dăunând ambițiilor austro-ungare. Pentru Franz Joseph este necesar, așadar, să își consolideze de urgență mandatul, anexând pur și simplu această provincie. Ferdinand I profită de ocazie pentru a negocia un schimb de servicii reciproc avantajos cu bătrânul împărat. Prințul aprobă anexarea Bosniei-Herțegovina contra recunoașterii unui titlu pe care și-l arogă: țar al bulgarilor. Bulgaria devine, în sfârșit, o monarhie. Acest acord este într-un totu secret. De aceea, în 5 octombrie 1908, bătrânul împărat surprinde Europa incluzând oficial

Bosnia-Herțegovina în imperiul său și încălcând astfel simplul mandat de gestiune pe care îl primise la Congresul de la Berlin. În aceeași zi de 5 octombrie, Ferdinand I profită de moment pentru a declara independența totală a Bulgariei, până atunci fărâmițată în trei provincii sub regimuri diferite — un mozaic umilitor și insuportabil. Se întrevede deja revenirea Bulgariei Mari, care, în secolul al XIV-lea, era atotputernică în Balcani. Și, cu sprijinul lui Franz Joseph, prințul se proclamă țar al bulgarilor; după independență, reunificarea ar trebui să fie mai simplă. În 12 octombrie, Ferdinand, călare pe un armăsar, înconjurat de opt mii de cavaleri, este aclamat pe străzile Sofiei presărate cu flori, în special trandafiri. În lungi alaiuri pitorești, țăranii au coborât din munți și mitropolitul oficiază o slujbă în aer liber.

Regele Petru I al Serbiei este furios: Viena îi gâtuie țara!

Franz Joseph credea că nu vor exista reacții la decizia sa, dar se întâmplă exact invers: anexarea va provoca o criză majoră. Dacă Rusia nu protestează este fiindcă fusese semnat un acord secret între țarul din Sankt-Petersburg și suveranul austro-ungar: Nicolae al II-lea accepta anexarea în schimbul sprijinului austriac față de dorința lui de a controla accesul la Strâmători; dar, ulterior, guvernul lui Nicolae al II-lea va nega această tranzacție. În același timp, sârbii și grecii din Macedonia, printre alții, sunt furioși din cauza felului cum Habsburgii și-au însușit acest teritoriu. Fără să fi cumpănit, de fapt, efectele, Franz Joseph a provocat prima scânteie. În realitate, este o dublă scânteie: crește prezența Austro-Ungariei în Balcani și trebuie să se țină seama de Bulgaria, ceea ce este exasperant pentru Rusia. Anexarea Bosniei-Herțegovina obligă principalele state europene și pe conducătorii lor să ia atitudine, să își aleagă aliații sau inamicii. Iar câțiva monarhi care, peste șase ani, vor fi antrenați în conflictul mondial domnesc deja. Decizia lui Franz Joseph a aprins un fitil lent. Medicii se nelinișteau din cauza bronșitelor lui recurente, în timp ce bătrânul împărat și miniștrii lui se pregăteau să pună Europa în fața unui fapt împlinit.

Stupefiat și foarte nemulțumit de anexare, regele Petru I al Serbiei, în vârstă de 64 de ani, nu pregetă să își manifeste frustrarea. Și el își făcea planuri în privința Bosniei-Herțegovina, nu numai fiindcă participase, în 1875, la insurecția provinciei contra turcilor, dar mai ales din cauză că teritoriul beneficia de ieșire la Marea Adriatică. De fapt, decizia brutală a lui Franz